

בס"ד. שיחת אור ליום ועש"ק, ב' דחול המועד סוכות,
שמחת בית השואבה, ה'תשט"ו.

בלתי מוגה

א. אודות הסדר של שמחת בית השואבה — כותב הרמב"ם (ע"פ דברי הגמרא²):

"אע"פ שכל המועדות מצוה לשמוח בהן (כמ"ש 'ושמחת בחגך', וכפי שאומרים בנוסח התפלה: 'מועדים לשמחה'), בחג הסוכות היתה במקדש יום שמחה יתירה, שנאמר 'ושמחתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים', והיינו, שמפסוק זה מוכח שנוסף על שמחת יו"ט שיש בחג הסוכות מצד הציווי הכללי דשמחת המועדים, יש בו חיוב של שמחה יתירה.

ולאחרי שמבאר "כיצד היו עושין כו", "והיאך היתה שמחה זו כו", ו"מצוה להרבות בשמחה זו" — מוסיף שהיתה בזה הגבלה:

"ולא היו עושין אותה עמי הארץ וכל מי שירצה, אלא גדולי חכמי ישראל וראשי הישיבות והסנהדרין והחסידים והזקנים ואנשי מעשה הם שהיו מרקדין ומספקין ומנגנין ומשמחין במקדש בימי חג הסוכות, אבל כל העם האנשים והנשים כולן באין לראות ולשמוע".

ב. ולכאורה אינו מוכן טעם ההגבלה בשמחת בית השואבה: לאחרי פרטי ההלכות דשמחת בית השואבה — מוסיף הרמב"ם לבאר גודל הפלאת המעלה של עבודת השם בשמחה: "השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה ובאהבת הא-ל שצוה בהן, עבודה גדולה היא", ומוסיף, ש"כל המונע עצמו משמחה זו ראוי להפרע ממנו, שנאמר⁴ תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב", והיינו, שכוונת הרמב"ם לבאר היתכן שבגלל העדר השמחה בעבודת השם מגיע עונש חמור כזה — כהמשך הכתוב: "ועבדת את אויבך גו' בחוסר כל", שזהו הקצה דעומק תחת!?

אלא עכצ"ל, שענין השמחה אינו הידור או ענין פרטי בלבד, אלא

(4) אמור כג, מ.

(5) תבוא כח, מז.

(6) שם, מח.

(1) הל' לולב פ"ח הי"ב-יד.

(2) סוכה נ, ב ואילך. וראה לקו"ש חי"ז ע'

267 ואילך. וש"נ.

(3) פ' ראה טז, יד.

ענין עיקרי שנוגע לכללות העבודה דקיום המצוות, כי, בשעה שהאדם שמח בעשיית המצוה הרי זה מורה שעבודת השם חביבה עליו, ואם אינו שמח, הרי הוא פוגע ח"ו בכבוד המקום.

ולכאורה, כיון שכל ישראל, גם עמי הארץ והנשים, חייבים לשמוח בעשיית המצוות, וזהו גם ענינה של שמחת בית השואבה: "לחבב את המצוות" (כדברי רש"י) — מהו הטעם שיש הגבלה בשמחת בית השואבה שחיובה אינו חל על כל בני ישראל?

ג. ועכצ"ל, שהטעם לכך ש"לא היו עושין אותה עמי הארץ וכל מי שירצה" הוא — לא מפני שאינם חייבים בה, אלא מפני שלא היו יכולים לקיים את הדבר בפועל:

שמחה יתירה זו הוצרכה להיות "במקדש", כמ"ש "ושמחתם לפני ה' אלקיכם גו'", שזהו בית המקדש. ובבית המקדש — ישנו חיוב מיוחד של יראה, כמ"ש "ומקדשי תיראו".

וכיון ששמחה ויראה הם ב' תנועות הפכיות, שמחה היא תנועה של התפשטות ויראה היא תנועה של כיווץ — הרי אלו שלא הי' ביכלתם לעמוד בשני הקצוות יחד, הוכרחו לוותר על השמחה יתירה בגלל חיוב היראה שקדם לו.

ולכן: "גדולי חכמי ישראל כו' והחסידים והזקנים ואנשי מעשה", שהיו יכולים לעמוד בשני הקצוות יחד,

— וכמו דוד המלך, שהי' בשמחה גדולה, "מפזז ומכרכר לפני ה'", עד כדי כך, שבעיני אדם אחר, לא סתם אדם, אלא אדם שהי' בעילוי גדול, הי' נראה כ"אחד" הריקים... ובאותה שעה עמד בתנועה של יראה גדולה כמו המלאכים ש"מוראך עליהם" —

הנה אצלם היתה שמחת בית השואבה בגילוי;

"אבל כל העם האנשים והנשים כולן", שלא היו יכולים לעמוד בשני קצוות הפכיים — הי' אצלם ענין היראה, ואילו ענין השמחה נעשה אצלם עי"ז שהיו רואים את שמחתם של החסידים ואנשי מעשה, שראי' זו פעלה הזזה גם אצלם בדרך מקיף.

(10) שם, כ.

(11) נוסח הפיוט "אשר אימתך" בתפלת יוהכ"פ. וראה סה"מ תרס"ב ע' רלט. המשך תרס"ו ע' קנה.

(7) ד"ה דברי הכל — סוכה נ, ב.

(8) קדושים יט, ל. וראה רמב"ם הל' ביהב"ח רפ"ז (לקו"ש חל"ז ע' 55 הערה 1).
(9) שמואל-ב ו, טו. הובא ברמב"ם הל' לולב שם (בסופן).

וע"ד שכאשר אדם נמצא בד' אמותיו של צדיק ושומע את תפלת הצדיק בשפיכת הנפש, הרי כל ימלט שהדבר לא יפעל עליו הזזה בדרך מקיף עכ"פ¹². ועאכו"כ כאשר נמצאים בביהמ"ק ורואים את שמחתם של החסידים ואנשי מעשה — הרי בודאי שהדבר פעל על כולם, בדרך מקיף עכ"פ.

ד. ובנוגע אלינו — הרי "קלקלתנו זוהי תקנתנו"¹³: כיון שאין אנו נמצאים בביהמ"ק, כך שאין אצלנו החיוב ד"מקדשי תיראו" — אזי יכולה להיות ה"שמחה יתירה" אצל כל בני ישראל.

דוגמא לדבר — בנוגע לשתיית יין בכהנים, שבזמן שביהמ"ק הי' קיים, "אנשי בית אב של אותו היום אסורים לשתות", ואילו בזמן הזה שאין ביהמ"ק קיים, "קלקלה זו תקנתו לשתות יין בהדיא"¹⁴ (אע"פ שכמה דינים השייכים לזמן הבית ישנם גם בזמן הזה, משום דאמרינן "מהרה יבנה המקדש"¹⁵) — מב' טעמים: (א) כיון שהכהן אינו מכיר משמרתו ובית אב שלו, (ב) כיון שלעולם יהיו כהנים אחרים שאינם שתויי יין, לא חל דין זה על כל כהן בפני עצמו¹⁶.

ועד"ז בנוגע לשמחת בית השואבה — שקלקלתנו שאין ביהמ"ק קיים, זוהי תקנתנו, ששמחת בית השואבה שייכת לכל בני ישראל, כיון שאין לנו חיוב על היראה המיוחדת ד"מקדשי תיראו".

ובנוגע לענין היראה שצריך להיות גם עכשיו — הרי השמחה לא תבלבל ליראה זו, כפי שמצינו בספרי¹⁷ לענין אהבה ויראה: "אין אהבה במקום יראה ויראה במקום אהבה (דכיון שאהבה ויראה הם ב' תנועות הפכיים, אהבה היא תנועה של התפשטות ויראה היא תנועה של כיווץ, אינם יכולים להיות בבת אחת) אלא במדת הקב"ה בלבד", והיינו, שבעבודת ה' יכולים להיות ב' התנועות דאהבה ויראה (ועד"ז שמחה ויראה) בבת אחת, ואדרבה: השמחה תסייע ליראה.

ובפרט כאשר השמחה היא במעמד כו"כ מישראל, אשר א"כ כל בי עשרה שכינתא שריא"¹⁸, בדרך מקיף¹⁹, ונוסף לזה יש גם המעלה של

12) ראה תו"א מקץ לג, סע"ד. וראה גם תו"מ ח"ז ריש ע' 67. חי"א ריש ע' 65.
13) ע"ד שבת פ, ב (ועוד): "קלקולו זהו תיקונו".
14) תענית יז, א ובפרש"י. רמב"ם הל' ביאת המקדש פ"א ה"רז.
15) ראה אנציק' תלמודית ערך ביהמ"ק בסופו (ע' רמא). וש"נ.
16) ראה גבורות ארי לתענית שם.
17) ואתחנן ו, ה.
18) סנהדרין לט, א.
19) ראה תניא ספי"א. וראה גם ב"מ"מ, הגהות והערות קצרות" לשם (ע' פז). וש"נ.

הסוכה, שמהמקיף דסוכה מסבב את כל מציאות האדם מכף רגלו ועד קדקדו, ונעשה "למחסה ולמסתור מזרם וממטר"²⁰, שזהו"ע של הגנה שלא תהי' יניקת החיצונים — אזי בודאי שיכול וצריך להיות עתה ענין השמחה, והמקיף דסוכה יגן שלא יבוא מזה ענין בלתי-רצוי.

ה. (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:) יתן השי"ת שנשמח בשמחת בית השואבה, והשמחה תפרוץ את גדר²¹ הגלות, ויקויימו דברי כ"ק מו"ח אדמו"ר²² שהקב"ה שורף את כתלי הגלות, ונצא ממצר הגלות אל המרחב של הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, במהרה בימינו.

* * *

ו. חג²³ הסוכות בא לאחרי העבודה דעשרת ימי תשובה. כלומר, שכל ההמשכות דעשרת ימי תשובה באות בחג הסוכות בקו השמחה. עשרת ימי תשובה כוללים את שני הימים דראש השנה, יום כיפור, ושבעת הימים שבין ראש השנה ויום כיפור. וכל ג' הענינים — ראש השנה, יום כיפור, וז' הימים — קשורים עם סוכות. ראש השנה:

בתיבת "סכך" ישנם ג' אותיות²⁴: סמ"ך, כ"ף ועוד כ"ף. וענין זה קשור עם הששים (ס') תקיעות, עשרים (כ') שברים ועשרים (כ') תרועות של המאה קולות²⁵ שתוקעים בשופר בראש השנה²⁵. יום כיפורים:

עיקר הענין דעבודת יום הכיפורים הוא ענן הקטורת. ומבואר בחסידות²⁶ שמענן הקטורת נמשכים ענני הכבוד, שזהו הענין של סוכות.

מהנחה בלתי מוגה.
 (24) ראה תורת לוי"צ ע' שג.
 (25) ראה טור אור"ח סתקצ"ב (בשם הערוך). מג"א שם ר"ס תקצו (בשם השל"ה). שו"ע אדה"ז שם.
 (26) ראה עט"ר שער יוהכ"פ לו, סע"א ואילך. אוה"ת דרושי סוכות ע' א'תשכב ואילך. המשך וככה תרל"ז פפ"ד (סה"מ תרל"ז ח"ב ע' תרד ואילך). סה"מ תרנ"ז ע' קסב ואילך. תו"מ סה"מ תשרי ע' קלו ואילך. ועוד.

(20) ישע"י ד, ו. וראה שיחת שמחת ביה"ש דאשתקד סכ"ד (תו"מ ח"י ס"ע 61 ואילך). ח"י"א ע' 198. וש"נ.
 (21) ראה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך. ועוד.
 (22) אג"ק שלו ח"ו ע' שעב (נעתק ב"היום יום" בתחלתו).
 (23) השיחות דלקמן, עד סו"ס כג — הוגהו ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידיש), ונדפסו בלקו"ש ח"ב ע' 425 ואילך. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ, וכמה פרטים

ז' ימים:

בז' הימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים נכללים כל ימי השבוע: יום ראשון, שני, וכן הלאה. יום ראשון מז' הימים מתקן את כל ימי ראשון של השנה, יום שני — כל ימי שני וכו' ²⁷. וז' ימים אלו (שבעשרת ימי תשובה) נמשכים אח"כ — בשמחה — בז' הימים דסוכות, ועל ידם ממשיכים שמחה בכל ימי השבוע של השנה הבאה.

ז. וצריך להבין ²⁸:

החיוב ד"ושמחתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים" מן התורה הוא במקדש דוקא, אלא שר' יוחנן בן זכאי תיקן שיהי' כן גם בגבולין, "זכר למקדש" ²⁹. וכיון שבמקדש לא היו חוגגים שמחת בית השואבה בשבת ויו"ט ³⁰, הרי מובן, שבגבולין, שאין זה אלא זכר למקדש, בודאי אין עושים שמחה זו בשבת ויו"ט.

וכיון שכן, הרי אין לנו ז' ימים של שמחה, כדי שעל ידם תומשך השמחה בכל שבעת ימי השבוע של השנה הבאה?

והביאור בזה:

הסיבה לכך שהחליל של בית השואבה אינו דוחה שבת ויו"ט, היא, בגלל הגזירה שמא יתקן כלי שיר ³¹. והרי כל גזירות חכמים נתחדשו בזמן בית שני ³², משא"כ בזמן בית ראשון — שגם אז היתה שמחת בית השואבה, שהרי הפסוק "ושאבתם מים בששון גו'" נאמר בישעי ³³, ונבואת ישעי' היתה בימי עוזיהו יותם אחז יחזקיהו ³⁴ שהיו בזמן בית ראשון — היו חוגגים שמחת בית השואבה כל שבעת ימי הסוכות, גם בשבת ויו"ט ³⁵.

ונמצא, שגם בענין זה קלקלתנו זוהי תקנתנו — שכאשר אין ביהמ"ק קיים, ועושים "זכר למקדש", אזי ה"זכר" הוא (לא על מה שהי' בפועל לאחר הגזירה, אלא) על עצם הענין כמו שהוא מצד עצמו, וכיון שמצד עצם הענין השמחה היא גם בשבת ויו"ט, הרי גם עכשיו צריכה להיות

(31) תוד"ה שאינו דוחה — סוכה שם.

(32) ראה לקו"ת דרושי ר"ה נז, ג.

(33) יב, ג.

(34) שם א, א.

(35) ראה גם לקו"ש חכ"ד ע' 247 הערה

17. וש"נ.

(27) ראה סידור האריז"ל — עשי"ת.

(28) סעיף זה — מהנחה בלתי מוגה.

(29) סוכה מא, א (במשנה). וש"נ. רמב"ם

הלי' לולב פ"ז הט"ו.

(30) שם רפ"ה (נ, סע"א). רמב"ם שם

פ"ה הי"ג.

השמחה גם בשבת ויו"ט (מבלי להתחשב בהנהגה בפועל בזמן בית שני, מצד הגזירה, שאין זה אלא בבחינת "ארי" הוא דרביע עלי"36).

והיינו, דכשם שנתבאר לעיל בנוגע להגבלת שמחת בית השואבה ששייכת רק לחסידים ואנשי מעשה, שקלקלתנו זוהי תקנתנו, שמשחרב ביהמ"ק בטלה הגבלה זו — כן הוא גם בנוגע להגבלה דשבת ויו"ט, שכיון שמשחרב ביהמ"ק אין חוגגים השמחה בכלי שיר כמו בזמן הבית, אזי בטלה ההגבלה דשבת ויו"ט, ובמילא, ישנם ז' ימים שלמים.

ח. ועדיין יכולים לשאול: כיון שהניסוך הי' בבוקר, בזמן הקרבת תמיד של שחר37, הרי אין כאן ז' ימים שלמים, שהרי חסר לילה הראשון?

אך באמת אין זו קושיא — מצד ב' טעמים:

א) השמחה דסוכות קשורה עם לולב, וענין זה מתחיל מבלילה — משקידש היום38.

ב) אפילו מצד הנסכים — איתא בירושלמי39 שאם הי' הניסוך בלילה, אפילו בלילה הראשון, שעדיין לא הקריבו קרבנות החג אפילו פעם אחת, בדיעבד כשר. ובמילא, מתחילה השמחה מהלילה, וישנם ז' מעת-לעת שלמים.

ט. (וסיים28 כ"ק אדמו"ר שליט"א:)

חודש תשרי הוא חודש כללי40. ובמילא, השמחה שבחודש תשרי היא ה"מפתח" להמשיך שמחה על כל השנה כולה, היינו, ששבעת הימים דשמחת בית השואבה ימשיכו שמחה בכל שבעת ימי השבוע, הן בגשמיות והן ברוחניות.

* * *

י. הטעם לכך שניסוך המים כשר בדיעבד גם בלילה, הוא, לפי שניסוך אינו חובת הזבח אלא חובת היום. וזהו החילוק שבין ניסוך היין וניסוך המים: ניסוך היין הוא חובת הזבח, ולכן צריך להיות ביום דוקא, משא"כ ניסוך המים הוא חובת היום41.

40) ראה סה"מ תקס"ו ע' שעט. אוה"ת

דרושי סוכות ע' א'תשנו. ברכה ע' א'תתסו.

סה"מ תר"ל ע' רפז. תרנ"ד ע' לו. תרע"ח ע'

רעה. תש"ב ע' 49. ועוד.

41) ראה גבורות ארי לתענית שם. הובא

בהמועדים בהלכה (לרש"י זעווין) סוכות ע'

קטז. וראה גם שיחת שמחת ביה"ש תשי"ג

סל"ח (תר"מ ח"ז ע' 55).

36) ע"ד עירובין עח, ב.

37) יומא כו, ב.

38) פרש"י ד"ה הכי גרסינן — סוכה לג,

ב.

39) סוכה פ"ד ה"ו. וראה גם תוד"ה

איבעיא — תענית ב, ב. רמב"ם הל' תמידין

ומוספין פ"י ה"ז.

ואע"פ שגם ניסוך המים קשור עם הזבח, שלכן איתא בתוספתא⁴² ששייך פיגול בניסוך המים, מ"מ, אין זה קשור עם זמן הזבח.

אך צריך להבין — מדוע יש חילוק בין ניסוך היין לניסוך המים. שניהם נלמדים מפסוק אחד: "ונסכיי"י"⁴³ — לשון רבים, וא"כ, למה יהי ניסוך היין חובת הזבח ומצוותו ביום דוקא, וניסוך המים — חובת היום וכשר גם בלילה?

יא. ויובן ע"פ ביאור הענין בפנימיות התורה — ובהקדמה⁴⁴:

כתיב⁴⁵ "זאת התורה אדם", היינו, שהתורה נמשלה לאדם. כשם שבאדם ישנו גוף ונשמה, שנמצאת בכל חלקי הגוף ומחי' אותם, כך גם בתורה ישנו הגוף דתורה — גליא דתורה, והנשמה דתורה — נסתר ופנימיות התורה⁴⁶. ופנימיות זו ישנה בכל החלקים של הנגלה, בכל הלכה וסוגיא, והיא (פנימיות זו) החיות של הנגלה.

ולכן ישנם כמה וכמה ענינים בנגלה, שבהם נראית בגילוי הנשמה שלהם, ואפשר להבין אותם רק ע"י הפנימיות שבהם.

וגם ענין הנ"ל יובן ע"פ הפנימיות והנשמה שבו.

יב. החילוק שבין יין למים הוא⁴⁷:

יין — יש לו טעם ועריבות ("געשמאק"), אבל מים לבדם — אין בהם עריבות.

ולכן מצינו שעל שתיית יין צריכים תמיד לברך⁴⁸, דכיון שיש לו טעם, הרי באיזה אופן ששותים אותו מרגישים טעם ועריבות; אבל על מים אין צריך לברך אא"כ שותה מים לצמאו דוקא⁴⁹, שאז יש לו טעם בשתיית המים.

וש"נ.

48) ובהקדם תוכן ענין הברכה:

איתא בגמרא (ברכות לה, סע"א ואילך): "כתיב לה' הארץ ומלואה, וכתיב השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם, לא קשיא, כאן קודם ברכה, כאן לאחר ברכה", היינו, שפעולת הברכה היא שעל ידה נעשה מ"לה" — "לבני אדם".

ובענין זה (ענין הברכה) — יש חילוק בין יין למים, ככפנים (מהנחה בלתי מוגה).

49) שם מד, א (במשנה). וש"נ.

42) סוכה פ"ג, ז. וראה שו"ת אבני נזר חא"ח ח"ב סתצ"ה. הובא במכתב י"ג מ"ח שנה זו (אג"ק ח"י ע' טו).

43) פינחס כט, לא. וראה תענית ב, ב. זבחים קי, ב.

44) ראה גם תו"מ ח"יב ס"ע 32 ואילך. ועוד.

45) חוקת יט, יד. וראה זהר ח"ב קיז, ריש ע"ב. ח"ג כט, ב. ובכ"מ.

46) ראה זה"ג קנב, א.

47) ראה גם שיחת שמחת ביה"ש תשי"ג סו"ז ואילך (תו"מ ח"ז ס"ע 36 ואילך).

כשם שבחיי הגוף ישנם יין ומים, כמו כן ישנם ב' האופנים בחיי הנשמה: עבודה על פי טעם ודעת — נקראת יין, כיון שיש בה עריבות; ועבודה מצד קבלת עול — נקראת מים, כיון שמצד עצמה אין בה עריבות.

אע"פ שקבלת עול הו"ע שמצד עצמו אין בו עונג ועריבות, מ"מ, כשם שבנוגע למים מצינו שהשותה מים לצמאו מברך כו', כי מצד הצמאון נעשה עריבות גם במים — כן הוא גם בקבלת עול: בשעה שהוא מתבונן בענין ירידת נשמתו למטה, שירדה "מאיגרא"⁵⁰ רמה לבירא עמיקתא"⁵¹ — תופס הוא לפתע ("ער כאפט זיך") שלמרות גדלותו בהשגה, הוא "גדול" בחכמה⁵², הרי איזה ערך יש לזה לגבי המצב שבו עמדה נשמתו קודם ירידתה, והלואי תהא יציאתו מהעולם כביאתו עכ"פ⁵³, ומצד זה נעשה אצלו צמאון לאלקות, וצמאון זה מעורר אצלו ביטול וקבלת עול, ואז, מצד הצמאון, גם הקבלת עול היא מתוך ריבוי עריבות וחיות,

— וזהו גם השותה מים לצמאו מברך שהכל נהי' בדברו: כאשר עומדים בתנועה של צמאון וקבלת עול, אזי נרגש ב"הכל", בכל דבר, גם בעולם הזה הגשמי והחומרי, איך ש"נהי' בדברו", כפי שרבינו הזקן אמר פעם שהוא רואה רק את כוח הפועל בנפעל⁵⁴. וענין זה יכול להיות נרגש גם בזמן הגלות —

ואדרבה: העריבות והשמחה שבקבלת עול היא גדולה יותר מאשר

50) ע"ד חגיגה ה, ב.

51) ובפרטיות יותר:

קודם ירידתה למטה היתה במעמד ומצב ד"טהורה היא", ואפילו במדרגות תחתונות יותר הרי זה באופן ש"כל נשמתא ונשמתא הוה קיימא בדיוקנאה קמי' מלכא קדישא", "גזורה מתחת כסא הכבוד" (ראה תו"מ ח"י ע' 189 ואילך. וש"ג), וכל ענינה אינו אלא להיות נהנית מזיו השכינה (ברכות יז, א), ואין לה שייכות לענינים אחרים כלל*⁵⁵, ואילו בירידתה למטה — אין לה שייכות

* ובדאי לא לענינים בלתי־דיויים, שהרי אפילו בהיותה בעולם הבריאה שיש בו מציאות של רע, הרי הרע בטל במיעוטו (ראה ע"ח שו"ב פ"ד. שמו"ז פ"ד. לקו"ת במדבר ג, ד. ובכ"מ).

לגמרי לכל הענינים האמורים, כי אם לענינים גשמיים, אכילה ושתי' ודומיהן, ולא עוד אלא שלאחרי כל זה, אומר הוא: "שישו בני מעי"..." וא"כ הרי זו ירידה גדולה ביותר! (מהנחה בלתי מוגה).

52) יש לו ראש טוב, הוא לומד תורה ומחדש חידושים בתורה, וע"י החידושים שמחדש בתורה גורם הוא שמחה בישיבה של מעלה, וכן בישיבה שבה לומד, ששמחים בכך שלומד אצלם תלמיד טוב כזה שמחדש בתורה!

הוא אמנם עושה מדבר עקום — דבר ישר, ומדבר ישר — דבר עקום ("פון קרום — גלייך, און פון גלייך — קרום"), אבל בכל זאת הוא עושה "משהו"..." (מהנחה בלתי מוגה).

53) ב"מ קז, סע"א.

54) ראה תו"מ ח"ד ריש ע' 258. וש"נ.

השמחה שמצד השגה, כי השמחה שמצד השגה היא בהגבלה כפי אופן ההשגה, אבל השמחה שמצד קבלת עול היא בלי גבול.

ולכן רואים גם שעיקר השמחה היתה בניסוך המים דוקא, ועד כדי כך היתה השמחה, ש"מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו"⁵⁵.

יג. וזהו הטעם שניסוך היין הוא חובת הזבח וניסוך המים הוא חובת היום, כי החילוק שבין זבח ויום הוא:

זבח הו"ע של עבודת האדם, שהאדם מביא קרבן. ולכן יש בזבח כמה וכמה חילוקי מדריגות, עד שנשים וכו' פטורות ממחצית השקל⁵⁶, שממנו הביאו קרבנות הציבור.

ואילו יום טוב הו"ע הבא מלמעלה, "מיקדשא וקיימא"⁵⁷. — קביעות החודש תלויה אמנם בבית דין, אבל, לאחר שביית דין קבעו כבר ראש חודש⁵⁸, אזי בבוא יום החמשה עשר חל במילא חג הסוכות. — ולכן אין בענין זה חילוקי מדריגות, אלא הכל שווים⁵⁹.

וזהו שייך, טעם ודעת, הוא חובת הזבח, ומים, קבלת עול, חובת היום — כי, עבודה שע"פ טעם ודעת היא לפי ערך האדם המשיג, ויש בזה חילוקי מדריגות, כמו בזבח; אבל עבודה מצד קבלת עול אינה לפי ערכו, בענין זה לא נוגע מצב האדם, כיון שאינו מתחשב עם ההבנה וההרגש שלו, אם הוא מבין או לא, אם הוא מרגיש או לא, הוא לגמרי לא מתחשב עם עצמו, ומקבל עליו עול מלכות שמים. ובענין זה אין חילוקי מדריגות, ולכן הרי זה דומה ליום טוב, שבו לא נוגע מעמד ומצב האדם, אלא תיכף משקידש היום נעשה קדוש.

יד. וזהו גם הענין שניסוך היין הוצרך להיות ביום דוקא, וניסוך המים הי' יכול להיות גם בלילה:

עבודה מצד השגה — יכולה להיות רק כאשר שכלו נמצא במעמד ומצב של אור ("אים איז ליכטיק אין זיין שכל"), הוא מבין ומרגיש; דוקא אז ביכלתו לעבוד את השם מצד שכל.

אבל העבודה של קבלת עול יכולה להיות גם בלילה, כאשר אין

55) סוכה נא, א"ב.
56) ירושלמי שקלים פ"א ה"ג.
57) ביצה יז, א.
58) וענין זה נמשך גם בזמן הגלות, (ראה גם תניא ספמ"ו).

59) שכתב קידשו את כל החדשים עד שיבוא מורה צדק, שזהו משיח צדקנו (מהנחה בלתי מוגה).

האור מאיר אצלו, ואעפ"כ אינו מתחשב בשום דבר ומקבל על עצמו עול מלכותו יתברך.

טו. עפ"ז נמצא שניסוך המים קודם לניסוך היין, שהרי ניסוך המים שייך תיכף בלילה הראשון של סוכות, ואילו ניסוך היין מתחיל רק למחרת בבוקר.

והענין ברוחניות:

קבלת עול בלבד אינו מספיק. יש צורך להשתדל שגם השכל יבין שצריך לעבוד את השם, שהרי "כל חלב להוי"ם"⁶⁰, כל הדברים הטובים ביותר צריכים ליתן להקב"ה⁶¹, והיכן יש להאדם דבר טוב וערב יותר מאשר השכל, ובמילא צריכים גם את השכל לשעבד לאלקות⁶².

אבל, אין הכוונה שקיום המצוות יהי מצד וע"פ שכל; אדרבה, יסוד העבודה הוא קבלת עול דוקא. וע"י הקדמת הקבלת עול אזי יכולה להיות ההשגה.

וטעם הדבר — שהרי "אלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו"⁶³, ומוכרחים להזדקק להעזר של הקב"ה, ו"ליקח" את הקב"ה יכולים ע"י קבלת עול דוקא, אבל ללא קבלת עול לא מקבלים את העזר של הקב"ה, ובמילא, בגלל היצר הרע, אין גם ענין ההשגה.

וזהו שמצינו בשעת מתן תורה, שהתחלה היתה בהקדמת נעשה לנשמע⁶⁴, שזהו"ע הקבלת עול — דכיון שעדיין לא ידעו כלל במה המדובר ("וועגן וואָס עס האַנדלט זיך"), הרי מובן שלא הי' יכול להיות אצלם טעם ועריבות בזה, אלא קיבלו את התורה מצד קבלת עול.

וכמו כן בעבודה הפרטית של כל אחד ואחד אמרו חז"ל⁶⁵: "למה קדמה פרשת שמע לוהי' אם שמוע כדי שיקבל עליו עול מלכות שמים תחלה ואחר כך יקבל עליו עול מצות" — שדיוק הלשון הוא "עול" דוקא, היינו, שאין לו בזה עריבות. וכפי שמביא אדמו"ר הזקן בתניא⁶⁶

וזהו הטעם שבכלל קיום המצוות ניתנה גם מצות תלמוד תורה — בכדי שגם השכל יהי משעבד לאלקות (מהנחה בלתי מוגה).

63 סוכה נב, ריש ע"ב. וש"נ.

64 שבת פח, א.

65 ברכות יג, א.

66 פמ"א — מזהר ח"ג קח, א.

60 ויקרא ג, טז.

61 ראה בארוכה ת"מ ח"ב ע' 54 ואילך. וש"נ.

62 כיון שהקב"ה ברא את האדם להיות בן-דעה — שזהו מש"נ "נעשה אדם בצלמו כדמותנו", "להבין ולהשכיל" (בראשית א, כו ובפרש"י) — הרי בודאי שגם את השכל צריך לשעבד לאלקות.

בארוכה: "כהאי תורא דיהבין עלי' עול בקדמיתא כו', ואי האי לא אשתכח גביי", אזי לא יכולה להיות גם העבודה של השגה.

ועפ"ז יובן המענה של רבא להצדוקי על טענתו⁶⁴ "עמא פיזיא דקדמיתו פומייכו לאודנייכו": "תומת⁶⁷ ישרים" — היינו, התמימות של בני ישראל שהקדימו נעשה לנשמע — "תנחם", שסוף-כל-סוף יומשך גם בהשגה; "וסלף בוגדים" — כאשר רוצים לילך ע"פ שכל דוקא — "תשדם", שסוף-כל-סוף מאבדים גם את ההשגה.

יסוד העבודה הוא קבלת עול, אבל, כאמור לעיל, גם את השכל צריך לשעבד לאלקות, אלא שהעבודה של השגה יכולה לבוא דוקא לאחרי ההקדמה של קבלת עול (כנ"ל).

ולכן הדין הוא שלכל לראש הוא ניסוך המים (קבלת עול)⁶⁸, שבזה היא ההתחלה תיכף משקידש היום, ואח"כ יכולים וצריכים לגשת לעבודה של השגה, ניסוך היין.

טז. בפירוש המשניות⁶⁹ מבאר הרמב"ם טעם לדברי המשנה "בכל מערבין כו' חוץ מן המים" — כיון שבשביל "עירוב" צריכים דבר המזין, ומים אינם דבר המזין, אלא הם רק מוליכים את המזון בכל חלקי הגוף.

וכן הוא בקבלת עול שנמשל למים — שהקבלת עול עצמה אין בה עריבות, אין זה דבר המזין, אבל עי"ז יכולים לבוא גם להשגה, כנ"ל.

יז. כשם שעצם הענין דקבלת עול מוסיף גם בהשגה, כך גם השמחה שמצד קבלת עול מביאה תוספת שמחה בהשגה.

ולכן היתה השמחה בכל משך הזמן דסוכות — כלשון הגמרא⁷⁰ ש"לא טעמנו טעם שינה" — גם בזמן ניסוך היין.

בשעת השינה נחשב האדם כבהמה. אבל העבודה של קבלת עול מגרשת את השינה, גם על משך הזמן דניסוך היין, ועל כל משך שבעת ימי הסוכות, ועל ידם גם על כל שבעת ימי השבוע שבכל משך השנה

(67) משלי יא, ג.

דכל השנה היא בענין הקבלת עול. וענין זה בא בהמשך להקבלת עול דראש השנה — כמארז"ל (ר"ה טז, סע"א. וש"ג) "אמרו לפני מלכיות בר"ה כדי שתמליכוני עליכם" (מהנחה בלתי מוגה).

(69) עירובין פ"ג מ"א.

(70) סוכה נג, א.

(68) ונקבע בחג הסוכות דוקא, שבו מתחילה העבודה של כל השנה — שהרי ראש השנה הוא באופן של "בכסה" (מלשון כיסוי), והגילוי הוא "ליום חגיגו", בחג הסוכות (ראה לקו"ת דרושי ר"ה נד, סע"ג ואילך. ובכ"מ) — להורות שהתחלת העבודה

(כנ"ל ס"ו) — שבכל הזמנים ובכל האופנים לא יהי' מעמד ומצב של שינה, אלא יהי' "עבדת את הוי' אלקיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל"5.

יח. עפ"ז יובן גם מ"ש בגמרא⁷¹ "ולמנסך אומר לו הגבה ירך, שפעם אחד נסך (צדוקי) אחד על גבי רגליו" — לפי שהצדוקים אין מודים בניסוך המים, כפי שהרמב"ם מבאר הטעם⁷², כיון שניסוך המים לא נכתב בפירוש בתורה, ואין זה אלא רמז שממנו למדו רז"ל המצוה דניסוך המים⁴³ — "ורגמוהו כל העם באתרוגיהן", ומאז היו אומרים למנסך "הגבה ירך", "שנראה שתתן המים בספל"73.

ולכאורה יש כאן כמה ענינים שאינם מובנים:

(א) כיון שהצדוקים אינם מודים בניסוך המים — לא הי' על הצדוקי לנסך כלל, ולמה ניסך על גבי רגליו?

(ב) למה רגמוהו כל העם — הרי על שינוי בעבודה מגיע או מיתה בידי שמים או שזה שייך לקנאים⁷⁴, כהדין שקנאים פוגעין בו, וא"כ, למה רגמוהו כל העם?

(ג) מהו הדיוק ש"רגמוהו כל העם באתרוגיהן" דוקא?

וע"פ האמור לעיל אודות הענין דניסוך המים — יתורצו כל הדיוקים.

יט. שיטת הצדוקים⁷⁵ היתה שצריכים לקחת את התורה ע"פ שכל. ולכן לא היו מודים במסורת חז"ל. האמת היא הרי שמשם קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע וכו'⁷⁶, ועד שכל הלכה שנפסקה בשולחן-ערוך ושאר הספרים שנתקבלו אצל בני ישראל, אין להרהר אחריהם⁷⁷. יש להשתדל אמנם להבין עד כמה שאפשר, אבל גם מה שלא מבינים יש לקיים כפי שכתוב. אבל הצדוקים טענו, שכיון שהתורה "לא בשמים היא"⁷⁸, צריך כל אחד ליקח את התורה לפי שכלו.

ולכן, על ניסוך היין שענינו הבנה והשגה — הסכימו, אבל על ניסוך המים שענינו קבלת עול — היו מנגדים.

נשים ועמי הארץ, וכן בעלי עסקים ששכלם טרוד בעסק ולא בתורה,

(71) סוכה מח, ב. הובא ברמב"ם הל' תמידין ומוספין פ"י ה"ח.
 (72) בפירוש המשניות סוכה פ"ד מ"ט.
 (73) פרש"י שם.
 (74) ראה סנהדרין פא, סע"ב (במשנה).
 (75) ראה גם הל' ת"ת לאדה"ז רפ"ב. וש"נ.
 (76) אבות רפ"א.
 (77) ראה גם הל' ת"ת לאדה"ז רפ"ב. וש"נ.
 (78) נציבים ל, יב. וראה ב"מ נט, ב.
 פי"ח ה"ו.

אכן מוכרחים להתנהג לפי ההוראות שנותנים להם; אבל אלו שנותנים את ההוראות, כיון שהם מונחים בתורה, הרי הם — לשיטת הצדוקים — אינם צריכים להיות בטל למסורת חכמים, כיון שגם הם בעצמם מונחים בתורה, ו"יפתח בדורו כשמואל בדורו"⁷⁹, ו"שקל הכתוב שלשה קלי עולם כשלשה חמורי עולם"⁷⁹, ותורה "לא בשמים היא".

וזהו שהצדוקי נסך על גבי רגליו: הוא בעצמו, כיון שהוא כהן במקדש ומשרת את ה' — אינו זקוק לקבלת עול; אבל נסך על גבי רגליו — שממנו יבואו הוראות בדרך קבלת עול ל"ש מאות אלף רגלי העם"⁸¹.

— וכמו כן ישנו ענין זה בנוגע לעצמו, שהענינים של רגלים יהיו בקבלת עול, אבל הענינים של מוח ולב יהיו מצד ההרגש, ולא מצד קבלת עול.

כ. ולכן "רגמוהו כל העם" — לא הכהנים, אלא פשוטי העם דוקא:

בעלי השגה — הגם שהיסוד לעבודתם הוא קבלת עול, מ"מ, מצד זה שיש להם שכל, הנה בשעה שבא מישהו וטוען שאין צורך בקבלת עול אלא מספיק שכל — קשה להם לענות לו, כי אצלם לא נרגש כל כך ששכל בלבד אינו מספיק;

אבל פשוטי העם דוקא — בשמעם את הטענה שאין צורך בקבלת עול, הרגישו מיד שזהו היפך רצון העליון.

וע"ד המבואר במק"א⁸² שבזמן הגלות מאיר כח המסירת נפש יותר מאשר בזמן הבית, כי, מצד הגילוי אלקות שהי' בזמן הבית, "אם בחוקותי תלכו גוי ונתתי גשמיכם וגו'"⁸³, לא היו זקוקים כל כך למסירת נפש — וכן הוא גם בזמן הבית ובזמן הגלות גופא, שאצל אנשים פשוטים מאיר כח המסירת נפש יותר מאשר אצל בעלי שכל.

כא. וביאור הדיוק ש"רגמוהו כל העם באתרוגיהן":

בד' המינים אתרוג לולב הדס וערבה — המעלה היותר נעלית היא

(82) ראה סה"מ אידיש בתחלתו. ד"ה אין הקב"ה בא בטרונא תרפ"ה (סה"מ תרפ"ה ע' רנז ואילך).

(83) ר"פ בחוקותי.

(79) ר"ה כה, ריש ע"ב. (80) ועיין ברמב"ם סוף הלכות שמיטה ויובל שענין הכהן הוא, אשר נדבה רוחו וכו'. (81) בהעלותך יא, כא.

באתרוג, כיון ש"יש בו טעם ויש בו ריח"⁸⁴. וענינו בכחות הנפש הוא השכל, כיון שכח השכל הוא הכח היותר נעלה.

וזוהו הפירוש ש"רגמוהו כל העם באתרוגיהן" — שהמענה להצדוקי הי' באתרוגיהם, היינו, שגם בהשכל ותענוג שלהם הבינו וענו להצדוקי ששיטתו היא היפך רצון העליון, כיון שאצל "קבלת-עול-ניק", גם השכל והתענוג הוא ע"פ הקבלת עול.

כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר⁸⁵, שבליובאוויטש פרצה פעם שריפה, והי' אחד שברח מן השריפה ורץ למקום צר ביותר, שאח"כ לא הי' יכול לצאת ממנו. ולכאורה, כיון שהמקום הי' קטן, שלכן לא הי' יכול לצאת ממנו — כיצד נכנס לשם לכתחילה? הרי "כבולעו כך פולטו"⁸⁶. אך הענין הוא, שבתחילה, הנה מצד גודל התשוקה להשאר בחיים, נפעל כיוון בבשר הגוף.

וא"כ, אם הרצון יכול לפעול על הגוף — מכל-שכן שרצון יכול לפעול על השכל.

וכפי שמצינו גם לגבי שוחד, שמצד הרצון נעשה נטי' גם בשכל⁸⁷.

כב. עפ"ז יובן גם מ"ש בגמרא⁷¹ "ואותו היום נפגמה קרן המזבח והביאו בול של מלח וסתמוהו":

ענינו של מזבח הוא שעליו הקריבו את החלב והדם — דהיינו המובחר — של הקרבנות. וע"פ הידוע⁸⁸ שבשעת הקרבת הקרבן היו צריכים לחשוב שכל הענינים הנעשים עם הבהמה היו צריכים להעשות עם האדם, הרי מובן, שענין המזבח בעבודה בנפש האדם הוא — שעבוד כחותיו הנעלים, כמו השכל, לאלקות.

כשם שסכין לשחיטה שמכשיר הבשר לאכילה, אסור שתהי' בו פגימה, כך גם מזבח שמעלים עליו אפילו את הענינים הנעלים, אסור שיהיו בו פגימות, כפי שלומדים זאת אחד מהשני⁸⁹, ואם יש בו פגימה, הרי זה חסרון במזבח, ובמילא גם בקרבנות.

שמחייב שכלם, שהרי באופן כזה צריכים להקרא "רשעים", אלא הכוונה היא כבפנים (מהנחה בלתי מוגה).

88 רמב"ן ויקרא א, ט. וראה ספורנו שם,

ב. ועוד.

89 חולין יז, סע"ב.

84 ויק"ר פ"ל, יב.

85 ראה אג"ק שלו ח"ד ע' ריא. סה"מ

תרפ"ז ע' קסה. וראה גם תו"מ ח"י ע' 143.

86 פסחים ל, ב. ועוד.

87 ועז"נ "השוחד יעור פקחים ויסלף

דברי צדיקים" (משפטים כג, ח) — שאין

הכוונה שרצונם לפסוק באופן אחר ממה

וזה הי' המענה להצדוקי שטען שאין צורך בקבלת עול אלא מספיק השגה — שהראו לו פגם במזבח, היינו, פגם בקבלת עול, שמצד זה נעשה חסרון בהקרבנות, בהשגה.

כג. במה תיקנו את הפגם במזבח — ע"י מלח.

וענינו ברוחניות:

במשנה "בכל מערבין חוץ מן המים" (כמוזכר לעיל⁹⁰) נאמר גם חוץ מן המלח. וטעם הדבר הוא כמו במים, כיון שמלח אינו מזין. וענינו בעבודה הוא לימוד פנימיות התורה באמונת חכמים, אע"פ שאינו מבין זאת כפי שיכולים ומוכרחים להבין נגלה דתורה, כידוע⁹¹ בענין "קב חומטין" ו"ארץ מליחה"⁹², שענין זה דוקא נותן כח בכל הששה סדרים, ומתקן ומסייע שיסורו כל ההעלמות וההסתרים של השכל שמסתירים על האמת, ושתהי' שנה טובה ומבורכת בתורה ומצוות, ובדרך ממילא יהי' "ונתתי גשמיכם בעתם".

* * *

כד. שאיבת המים עבור ניסוך המים — היתה "מן השילוח", "מעין הוא סמוך לירושלים"⁹³, "היוצא מבית קדשי קדשים"⁹⁴, ש"הי' מקלח מים בכאיסר" (פי המעין שהוא נובע שם רחב כאיסר)⁹⁵, ובלשון הכתוב⁹⁶: "מי השילוח ההולכים לאט".

ובהקדמה — שענין זה ("מי השילוח ההולכים לאט") נאמר בכתוב כמשל על מלכותו של חזקיהו, אשר, לעומת זאת הם "מי הנהר העצומים והרבים .. מלך אשור"⁹⁷.

כה. ובפרטיות יותר:

בימי חזקיהו, בא סנחריב (מלך אשור) והציע לבנ"י לצאת מירושלים ולבוא אליו, באמרו: "צאו אלי .. ולקחתי אתכם אל ארץ כארצכם"⁹⁸. — הוא לא אמר שיקחם אל ארץ טובה יותר מארצכם, כיון שלא רצה לשקר, להיותו אדם ישר ("א ערלעכער מענטש"), ולכן אמר רק שיקחם "אל ארץ כארצכם"⁹⁹.

95 ערכין יו"ד, ב ובפרש"י.

96 ישעי' ה, ו.

97 שם, ז.

98 מלכים-ב יח, לא-לב. ישעי' לו, טז-יז.

99 ראה סנהדרין צד, א ובפרש"י. ספרי

עקב יא, יו"ד. — הובא בפרש"י ישעי' שם.

90 סט"ז.

91 ראה לקו"ת ויקרא ו, א.

92 שבת לא, סע"א ובפרש"י.

93 סוכה מח, סע"א (במשנה) ובפרש"י.

94 סידור (עם דא"ח) שער הסוכות רסח,

ד. וראה יומא עז, סע"ב. רד"ק ליחזקאל יז, א.

סנחריב הי' מלך בכיפה¹⁰⁰, וכל האומות שהיו תחת ממשלתו הי' מעבירים מארץ לארץ, והי' מעניק להם חופש, כל מי שרצה הי' יכול לעבוד את אלקיו כו'.

וכך רצה גם לעשות עם בני ישראל: הוא יתן להם חופש, הוא ישאיר להם את ביהמ"ק (שהרי לא מצינו בשום מקום שרצה להחריב את ביהמ"ק), הם יכולים ליקח עמהם את כלי המקדש, ליקח עמהם את ה"שולחן ערוך" ולהתנהג על פיו; הוא רק דורש מהם שיצאו מירושלים. ולכאורה, ע"פ שכל לא הי' מקום להתנגד לכך ולצאת למלחמה, שהרי, לכל לראש לא היו לבני ישראל כחות גופניים לכך (דאף שהי' זה בזמן בית ראשון, מ"מ, היו אז בני ישראל חלשים בכחות גופניים), ועוד זאת, שלכאורה לא הי' גרוע כ"כ להכנע לסנחריב, כיון שהי' נותן להם חופש להתנהג כרצונם.

ואכן, שבנא וסייעתו, שהיו רובו של סנהדרין, היו סבורים שצריכים להשלים עם סנחריב¹⁰¹.

ואעפ"כ, לא הסכים חזקיהו בשום אופן לצאת מירושלים¹⁰¹.

כו. והענין בזה:

אודות "ירושלים" — איתא בתוס'¹⁰² "שנקרא על שם אברהם שקראוהו¹⁰³ הר ה' יראה, והעיר הי' נקרא כבר שלם, כדכתיב¹⁰⁴ ומלכי צדק מלך שלם, ונקרא ירושלים על שם יראה ועל שם שלם", והיינו, שענינה של ירושלים הוא יראת שמים.

וכמו כן איתא בגמרא¹⁰⁵ ש"התקינו שיהו מושיבין מלמדי תינוקות בירושלים, מאי דרוש, כי¹⁰⁶ מציון תצא תורה", ומבואר בתוס'¹⁰⁷ "לפי שהי' רואה קדושה גדולה וכהנים עוסקים בעבודה (נשמות בגופים שנמצאים בביהמ"ק, וגם חיייהם הגשמיים חיים הם מן הקרבנות, "ה' הוא נחלתם"¹⁰⁸), הי' מכוון לבו יותר ליראת שמים".

קונו כו", כמבואר באגה"ק (סכ"א) שזוהי עיקר המעלה בענין העקידה.
 104) לך לך יד, יח.
 105) ב"ב כא, א.
 106) ישעי' ב, ג.
 107) ד"ה כי מציון.
 108) ראה רמב"ם שבערה 80.

100) ראה מגילה יא, סע"א ואילך.
 101) ראה סנהדרין כו, א — הובא בפרש"י ישעי' ח, יא.
 102) ד"ה הר — תענית טז, א (מב"ר פנ"י, י"ד).
 103) וירא כב, יד. — בעת שעמד בניסיון העקידה, ולא עוד אלא ש"עשה זאת בזריזות נפלאה להראות שמחתו וחפצו למלאות רצון

ולכן, כאשר סנחריב רצה שבני ישראל יצאו מחוץ למחיצות של ירושלים, והעמיד בפני חזקיהו שתי אפשרויות: או שבני ישראל יטלו עמהם כל מה שרוצים ויצאו מירושלים, או שהוא יחריב את הכל — הנה אע"פ ששבנא וסייעתו ורוב חברי הסנהדרין היו סבורים שצריך להשלים עם סנחריב, ו"אחרי רבים להטות"¹⁰⁹, מ"מ, לא הסכים חזקיהו לכך, באמרו, שאסור לבני ישראל לזוז מהמחיצות של "ירושלים", יראת שמים! כאשר מדובר אודות ענין שיכול לפגוע ביראת שמים — אזי נופלים כל החשבונות והטענות, וחזקיהו אומר שיהודי אינו זו מהמחיצות של יראת שמים.

ואף שאין כח להלחם עם סנחריב — הנה כשם שאברהם אבינו עקד על המזבח את יצחק, בנו יחידו, בידעו שאין לו תחליף, היינו, שהעמיד את הכל בסכנה, בהסתמכו לחלוטין על הקב"ה, כמו כן כאשר מדובר אודות המקום של יראת שמים, המקום של מס"נ, שזהו"ע של ירושלים, העמיד חזקיהו את הכל בסכנה, שלא לצאת ממקום זה. ומה הי' בפועל — "ויהי בלילה ההוא ויצא מלאך ה' ויך במחנה אשור גו"¹¹⁰:

בלילה ההוא הי' גילוי פנימיות התורה. — הלשון שמצינו בענין זה הוא: שירת המלאכים¹¹¹. והרי שירת המלאכים קשורה עם "חברים מקשיבים לקולך"¹¹² — ללימוד התורה דנשמות ישראל בגן עדן, ושם הלימוד הוא — פנימיות התורה.

ועי"ז נעשה האיבוד של מחנה אשור, ובני ישראל נפטרו מסנחריב, ולא עוד אלא שע"ז נעשה עילוי גדול יותר — "ביקש הקב"ה לעשות חזקיהו משיח"¹¹³.

כז. וכיון שהתורה אינה ספר היסטורי, אלא, כדברי הזהר¹¹⁴, שתורה מלשון הוראה — הרי הסיפור הנ"ל מהוה לימוד והוראה גם בימינו אלו:

כאשר באים ליהודי ואומרים לו: יש לך ילדים שאתה צריך לחנכם, והחינוך יכול להיות בשני אופנים: (א) לחנכם להיות בין אנשים ("מיט

(109) משפטים כג, ב. וראה פרש"י ישעי' להם ושמעו שירה מפי חיות ומתו". ח, יב.

(112) שה"ש ח, יג.

(113) סנהדרין צד, א.

(114) ראה זהר ח"ג נג, ב. קנב, א.

(110) מ"ב יט, לה.

(111) ראה סנהדרין צה, ב: "אזנים גילה

מעשטן גלייך"), "תורה עם דרך ארץ", ובכך תבטיח גם את פרנסתם בעתיד, ואז יהי' להם קל יותר לשמור שבת וכל דיני התורה, (ב) למסור אותם לישיבה שבה לומדים תורה ביראת שמים, ולא ענינים של רובו של עולם, ומי יודע כיצד יסתדרו אח"כ בעולם,

ומסבירים לו, שכיון שצריך לשמור על הילדים להיותם דבר הכי יקר, וכפתגם הבעש"ט¹⁰⁵ שכל יהודי יקר אצל הקב"ה כמו בן יחיד שנולד להורים זקנים לעת זקנתם, ועוד יותר מזה — כיצד אפשר להסתכן ולשלוח "בן יחיד" לישיבה שמתנהלת באופן קבצני ביותר ("זייער קבצן'ניש")... לסמוך על "נגידים" שיתנו כמה "סענט" עבור חלב וכו', וגם אח"כ לא ידע הילד להסתדר ("ער וועט ניט קענען אַ קער־טאָן זיך") בעולם, ומצד זה יהי' קשה לו גם ברוחניות,

אי לזאת — אומרים לו — מוטב לילך מחוץ לירושלים עם סנחריב, שמבטיח להעניק לך חופש; הוא לא יפגע בך, הנך יכול ליקח עמך את השולחן־ערוך וללמוד פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית, ושאר כ"ג שעות היום יכול אתה להתנהג כרצונך, כמו יהודי או כמו אינו־יהודי ח"ו, וישנם תלמידי חכמים רבים — רובו של סנהדרין — שאומרים שההנהגה צריכה להיות באופן של "תורה עם דרך ארץ", וא"כ, למה לך להתעקש ולהחריב את הכל?! ...

ועל זה ישנה הוראה מימי חזקיהו:

"מי הנהר העצומים והרבים" של מלך אשור — לא זהו הענין! אין מה להתפעל מזה! ו"לא תאמרון קשר לכל אשר יאמר העם הזה קשר"¹⁰⁶; אם מישוהו אינו תובע להוסיף ענין ביראת שמים, אלא הוא תובע את ההיפך, ואין זה אלא שמחפש טעמים בקדושה — צריך לידע שזהו שקר!

ותמורת זה צ"ל "מי השילוח" דוקא — להיות קשורים עם המחיצות של קדשי קדשים¹⁰⁴, ודוקא בדרך זו נציל את הילדים שלנו, ויתירה מזה, שעיי"ז יהי' עילוי גדול יותר — שנזכה לבנין ביהמ"ק השלישי, שכבר עומד בנוי¹⁰⁷, אלא שצריך להתגלות באופן שיהי' נראה בעיני בשר.

כח. והנה, בנוגע למעין השילוח שהי' מקלח מים בכאיסר —

115) ראה כתר שם טוב בהוספות סקס"ז. 101.

וש"נ. 117) פרש"י ותוס' — סוכה מא, סע"א.

116) ישעי' ח, יב. וראה הנסמן בהערה ועוד.

איתא בגמרא⁹² ש"צוה המלך (אגריפס) והרחיבוהו כדי שיתרבו מימיו, ונתמעטו, וחזרו ומיעטוהו והי' מקלח מים".

והענין בזה ברוחניות:

מי השילוח — הו"ע הקבלת עול ומסירת נפש, למעלה מהשגה, שזהו ששיעורו "כאיסר", "איסר כנגד לבו"¹¹⁸, שהו"ע נקודת היהדות.

ולכאורה יכולים לחשוב שהצורך בענין הקבלת עול הוא דוקא בתחלת העבודה, שצריכה להיות לא מצד השגה אלא מצד קבלת עול, נקודת היהדות. אבל לאחרי שחלק משנותיו חי באופן של קבלת עול, וכבר עברו עליו רוב שנותיו בלא חטא — אזי יכול כבר להתנהג כפי השגתו, כיון שכבר נשתרש אצלו אופן ההנהגה הרצוי. בצעירותו למד בישיבה תורה ויראת שמים בלבד, ועכשיו, כשהתבגר קצת, יכול להתחיל כבר בסדר ההנהגה של "תורה ודרך ארץ".

וזו היתה טעותו של אגריפס:

אגריפס — מלך כשר הי'¹¹⁹, ובימיו הקריבו כל ישראל פסחיהם¹²⁰, היינו, שכל ישראל היו במעמד ומצב של דילוג לגמרי — "אינגאנצן איבער-געשפורנגען" — לצד הקדושה. ולכן "צוה המלך והרחיבוהו", בחשבו, שעכשיו, לא נוגע כ"כ ענין הקבלת עול ("כאיסר"), אלא יכול להיות ענין ההשגה, הרחבה.

וכתוצאה מזה — "נתמעטו", שנעשה מיעוט בהמים, והיינו, לפי שהעבודה דקבלת עול ("כאיסר") צריכה להיות תמיד. הקבלת עול של אתמול אינה מספיקה בשביל היום, כיון ש"כל יומא ויומא עביד עבידתי"¹²¹, וכאשר חסר היום בקבלת עול, אזי כו'¹²².

ומ"ש בגמרא¹²³ "כיון שיצאו רוב שנותיו של אדם ולא חטא שוב אינו חוטא" — הכוונה בזה היא שלא יבוא לידי חטא בשוגג, והיינו, שכאשר עומד בתנועה של קבלת עול ואינו עושה מאומה, ואעפ"כ יכול להיות ענין של חטא בשוגג — על זה מועיל המצב "שיצאו רוב שנותיו ולא חטא", שלא יבוא לידי חטא בשוגג; אבל כאשר הוא בעצמו מגרה את היצה"ר — אזי לא מועיל מאומה, שהרי בודאי שלא נוטלים ממנו את ענין הבחירה.

(121) זהר ח"א רה, סע"א. ח"ג צד, ריש

(118) ברכות כח, סע"ב.

(119) פרשב"ם ד"ה אגריפס — פסחים ע"ב.

(122) חסר איזה תיבות (המו"ק).

קו, ב.

(123) יומא לח, סע"ב.

(120) ראה פסחים סד, ב.

וע"ד שמצינו שהנזהר ממהו חמץ בפסח לא יבוא לידי חטא כל השנה¹²⁴ — שהכוונה בזה שלא יבוא לידי חטא בשוגג דוקא, אבל בנוגע למזיד, הרי זה ענין שתלוי בבחירתו¹²⁵.

וזהו שמצינו גבי יוחנן כהן גדול ששימש שמונים שנה בכהונה גדולה ונעשה צדוקי¹²⁶:

כהן גדול — הוא מקודש ביותר, שהרי בני ישראל בכלל הם "גוי קדוש"¹²⁷, עם סגולה, וביניהם גופא נבחר שבט לוי, ובשבט לוי גופא ישנם כהנים, ובכהנים גופא — עד לסגן כה"ג וכהן גדול.

ויוחנן — לא זו בלבד שהי' כה"ג, אלא עוד זאת, ששימש שמונים שנה בכהונה גדולה — לא רק רוב שנותיו, אלא שמונים שנה, "ואם בגבורות שמונים שנה"¹²⁸, והי' יודע תעלומות מעיד עליו שהוא צדיק גמור, שהרי אילו היתה אצלו מחשבה בלת-ירצוי' כו', לא הי' נשאר בחיים לאחר עבודת יוהכ"פ¹²⁹.

ואעפ"כ, כאשר עזב לרגע את התנועה של קבלת עול — נעשה צדוקי, ואיבד את כל עולמו שהתייגע עליו במשך כל ימי חייו.

ולאידך גיסא, כאשר עומדים בתנועה של קבלת עול — הרי זה מועיל גם בכל שאר הענינים, היינו, שגם בהיותו על משרתו, במשרד וכיו"ב, ממלא את שליחותו לעשות מקום זה להיות דירה לו ית', שזוהי ההצלחה ברוחניות, ובמילא זוכה להצלחה גם בגשמיות.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן "צמאה לך נפשי". "ימין ה'"]

* * *

כט. בהמשך המאמרים דראש השנה¹³⁰ מבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר טעמי הבריאה, ומביא בזה¹³¹ כמה לשונות:

(א) בשם הזהר¹³², ש"סיבת בריאת העולמות הוא בגין דישתמודעון לי", היינו, שתהי' ידיעה באלקות, שבשביל זה צריכה להיות מציאות שאצלה תהי' הידיעה, ולכן נבראו העולמות.

(124) באה"ט או"ח ר"ס תמו. וראה זח"ג. רפכ, ב (ובנצו"ז שם).

(125) ראה גם לקו"ש ח"ג ע' 945.

(126) ברכות כט, א. וש"נ.

(127) יתרו יט, ו.

(128) תהלים צ, יו"ד.

(129) ראה פיהמ"ש להרמב"ם יומא רפ"ה.

(130) דשנת תש"ב — יצא לאור בקונטרס חודש תשרי שנה זו (תשט"ו), ונרפס לאח"ז בסה"מ תש"ב בתחלתו.

(131) פט"ז ואילך (סה"מ שם ע' 30 ואילך).

(132) ח"ב מב, ב.

ב) בשם הע"ח¹³³, ש"סיבת בריאת העולמות הוא בכדי שיתגלו שלימות כחותיו ופעולותיו כו", והיינו, שקודם הבריאה היו כל הענינים ככח בלבד, ובלשון הידוע¹³⁴: שיער בעצמו בכח כל מה שעתיד להיות בפועל, וע"י התהוות העולמות הרי זה נמשך בפועל ממש.

ומקשה בהמאמרים על שני הטעמים:

בנוגע לטעם הזהר — הרי ענין הידיעה פועל רק למטה, היינו, שאצל האדם נוסף איזה ענין כאשר יודעים אודותיו, אבל למעלה, אצל הקב"ה, שהוא תכלית השלימות — מה נוגע לו הידיעה שידעו אודותיו? ובפרט ש"ממך הכל ומידך נתנו לך"¹³⁵, היינו, שזה גופא שהנבראים יודעים אודותיו הרי זה מיני' ובי', וא"כ, בודאי שעי"ז לא ניתוסף שלימות למעלה.

ועד"ז בנוגע לטעם הע"ח — הרי בשלמא באדם, הנה קודם שהכח פועל פעולתו, וכמו כח התנועה טרם שמנוע, לא יודעים העילוי שלו, ולא יודעים כלל ענינו, ועי"ז שבא בפועל, ישנו הגילוי וההתפשטות שלו, ובמילא יש מעלה בהפועל; משא"כ למעלה, הרי הכח אינו חסר פועל¹³⁶, ואדרבה, ככל שהוא למעלה יותר הרי הוא בשלימות יותר, וככל שנמשך בגילוי יותר הרי הוא בתנועה של ירידה, וא"כ, לשם מה הוצרך להיות הגילוי מקודם הצמצום לאחרי הצמצום, וכמו כן לאחרי הצמצום גופא — מעולם אחד למשנהו?

ובפרטיות יותר:

טעמים הנ"ל — "בגין דישתמודעון לי", "בכדי שיתגלו שלימות כחותיו ופעולותיו כו" — שייכים בסדר השתלשלות דוקא, דכיון שכללות סדר ההשתלשלות נקבע ע"י הקב"ה עם הגבלות מסויימות כפי רצונו ית', כמו ההגבלה של מעלה ומטה, העלם וגילוי, וכיו"ב — אזי שייך לומר שהידיעה והפועל פועלים משהו; משא"כ למעלה מסדר השתלשלות, ששם אין הגבלות הנ"ל — אזי לא שייכים כל הטעמים האמורים.

ועל זה היא הקושיא:

כיון שהבריאה היא ממקום כזה שהוא למעלה מהגבלה, וכפי

(135) דברי הימים"א כט, יד.
(136) ראה פרדס שי"א פ"ג. הובא ונת' בסהמ"צ להצ"צ מצות האמנת אלקות פי"א, ובכ"מ.

(133) בתחלתו (שער א) (שער עיגולים ויורשר) ענף א). וכ"ה בשער ההקדמות הקדמה ג.
(134) ראה ע"ח שם. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א בסה"מ תש"ט ס"ע 38 ואילך.

שמבאר אדמו"ר הזקן באגה"ק¹³⁷ שההתהוות היא מ"מהותו ועצמותו של המאציל ב"ה שמציאותו הוא מעצמותו ואינו עלול מאיזה עילה שקדמה לו ח"ו, ולכן הוא לבדו בכחו ויכלתו לברוא יש מאין כו",

— וכמרומו גם בלשון הרמב"ם¹³⁸ "כל הנמצאים כו' לא נמצאו אלא מאמתת המצאו", דלכאורה, הי' יכול לומר שנמצאו מהמצאו, ומהו הדיוק שנמצאו "מאמתת המצאו"? אך הענין הוא, שיש דרגת אלקות כפי שבאה בהעלם והסתר של לבושים, לבושי העשי', לבושים של השתלשלות, ועד שישנו הלבוש ש"נתעטף (הקב"ה) בטלית לבנה כו"¹³⁹; ועל זה מדייק הרמב"ם ש"כל הנמצאים כו' לא נמצאו אלא מאמתת המצאו", היינו, שההתהוות היא מדרגת האלקות שלמעלה מלבושים והגבלות —

הרי ב"מקום" זה לא שייכים טעמים הנ"ל, ובמילא נשאלת השאלה מהי סיבת ההתהוות?

ועל זה מבאר רבינו הזקן — על יסוד מאמר רז"ל¹⁴⁰ ע"פ¹⁴¹ "שוקיו עמודי שש", "שוקיו, זה העולם שנשתוקק הקב"ה לבראותו, עמודי שש, שנברא לששה ימים" — שההתהוות היא בגלל "שנשתוקק", שזהו"ע של תשוקה ותאוה שלא שואלים על זה טעם וסיבה, כיון שזהו למעלה מהטעם.

וזהו גם מה שאמרו רז"ל¹⁴² "במי נמלך בנשמותיהם של צדיקים", שכיון שנשמות ישראל, "ועמך כולם צדיקים"¹⁴³, מושרשים ב"אמתת המצאו", לכן נמלך בהם לברוא את העולם.

ל. ונמצא, שבהתהוות העולמות ישנם ב' ענינים: (א) כפי שההתהוות היא מצד העצמות ולמעלה מהשתלשלות, (ב) כפי שההתהוות היא מצד השתלשלות.

כלומר: ההתהוות היא מצד העצמות, שזהו שנתאוה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים¹⁴⁴, ובגלל זה ברא הקב"ה כל סדר ההשתלשלות, ונתנו לבחירת האדם, לפעול בו הענין ד"ישתמודעון לי",

(137) ס"כ (קל, סע"א ואילך).
(138) ריש הל' יסוה"ת.
(139) מדרש תהלים מזמור קד בתחלתו.
(140) במדב"ר רפ"י.
(141) שה"ש ה, טו.
(142) ב"ר פ"ח, ז. רות רבה פ"ב, ג.

(143) ישע"י ס, כא. וראה סנהדרין ר"פ חלק.
(144) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז.
ב"ר ספ"ג. במדב"ר פי"ג, ו. תניא רפל"ו. ובכ"מ.

ו"שיתגלו שלימות כחותיו ופעולותיו כו", שעי"ז תושלם הכוונה דדירה בתחתונים¹⁴⁵.

— סדר ההשתלשלות כמו שהוא ניתן להאדם, והאדם הוא בעה"ב על סדר ההשתלשלות לפעול בו עילוי או להיפך ח"ו.

והנה, כפי שההתהוות היא מצד העצמות — לא נדרש ענין של תשלום, שהרי זה ענין של תאוה כו'; אבל כפי שההתהוות היא מצד השתלשלות — נדרש איזה תשלום (ע"ד לשון חז"ל עה"פ¹⁴⁶): "מי הקדימני ואשלם", שזהו"ע ד"ישתמודעון ליי", ו"שיתגלו שלימות כחותיו ופעולותיו כו".

ובזה יובן מארז"ל¹⁴⁷ בנוגע לאדם שחטא ופגם ועבר את דרך המלך, מלכו של עולם, שכאשר "שאלו לחכמה כו' לנבואה כו' לתורה כו'", לא היתה להם עצה על זה — כי, חכמה נבואה ותורה הם בסדר השתלשלות, ובסדר השתלשלות נדרש ענין של תשלום, וכאשר האדם חוטא, ואינו ממלא תפקידו בעשיית הדירה, אין נתינת מקום למציאות כזו; אבל כאשר "שאלו להקב"ה" — בחי' שלמעלה מהשתלשלות — הי' המענה "יעשה תשובה ויתכפר לו", דכיון שבדרגא זו לא נדרש ענין של תשלום, אזי מועילה תשובה¹⁴⁸.

לא. ענין זה — ככל הענינים שבפנימיות התורה — משתקף גם בנגלה דתורה:

הדין הוא ש"המוכר את הבית לא מכר כו' לא את הבור ואת הדות", היינו, שמוכר את הבית בלבד, ולא את שאר התשמישים, משא"כ הנותן מתנה, שנותן גם את הבור כו', כיון שכל הנותן בעין יפה הוא נותן, יותר מאשר המוכר בעין יפה¹⁴⁹.

והענין בזה:

מכירה — ענינה שמוכר את הדבר בשוויו, ורוצה תשלום עבורו, ולכן, מה שאינו שייך להבית הנמכר, אין לו מקום בהמכירה, כיון שעל זה לא קיבל תשלום;

משא"כ הנותן מתנה — כיון שמתנה אינה דורשת תשלום, נותן

148) ראה גם "רשימות" חוברת קסד.

לקו"ש חי"ח ע' 120.

149) ראה ב"ב סא, א. עא, א. וש"נ.

145) חסר קצת (המו"ל?).

146) איוב מא, ג. ויק"ר פכ"ז, ב.

147) ירושלמי מכות פ"ב ה"ו. יל"ש

ההלים רמז תשב.

הוא גם את התשמישים שאינם קבועים בהבית, אפילו "את הכור ואת הדות", שהם ענינים תחתונים ביותר, שענינם ברוחניות הו"ע הזדוונות, שנעשים לו כזכיות¹⁵⁰.

לב. וכשם שישנם ב' ענינים אלו למעלה, כמו כן ישנם גם בעבודת האדם — עבודת התורה שמגעת בסדר השתלשלות, ועבודה התשובה שמגעת למעלה מסדר השתלשלות:

ישנה עבודת התורה, היינו, עבודה שמצד השגה, שבה נדרש ענין של תשלום, היינו, שהאדם נמצא בהגבלה שלו, ויש לו רצון ודרישה כו' ("ס'איז פֿאַרצן וואָס ער וויל און וואָס ער מאָנט"). וישנה עבודת התשובה, האהבה ד"בכל מאדך"¹⁵¹, שהאדם יוצא מכל הגבלותיו, ואין לו רצון ומבוקש ("ס'איז ניטאָ וואָס ער וויל").

והחילוק ביניהם — שעבודת התורה מגעת רק בבחי' ההשתלשלות, משא"כ עבודת התשובה, שיוצא מכל הגבלותיו, ומעמיד את עצמו למעלה מתורה נבואה וחכמה, למעלה אפילו מחכמת שלמה המלך, ואינו דורש תשלום — אזי מגיע לא רק להענין ד"מכרתי לכם תורת"¹⁵², אלא גם להענין ד"מתן תורה", שאז נותנים לו גם "את הכור ואת הדות", וגם "את המפתח", היינו, שנותנים לו את המפתח להיות בעה"ב גם על הכור והדות, שהו"ע הזדוונות — לעשות מהם "זכיות", ולעשות גם מהם דירה לו ית'.

וזוהו גם כללות החילוק שבין חודש ניסן לחודש תשרי¹⁵³:

ענינו של חודש ניסן הוא — יציאת מצרים, שאז הי' ענין הגירות¹⁵⁴, ו"גר שנתגייר כקטן שנולד דמי"¹⁵⁵, שזהו אופן העבודה דאור ישר.

ואילו ענינו של חודש תשרי הוא — עבודת התשובה, שעל ידה עושים גם מהתחתונים דירה לו ית', ומגלים בהם את "אמיתת המצאו", וכיון שבענין זה אין הגבלות, הרי זה נמשך גם למטה מטה, ומתקיים היעוד¹⁵⁶ "ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר", שגם בעוה"ז הגשמי יראו אלקות בעיני בשר, כפי שיהי' במוחש במהרה בימינו, בגאולה האמיתית והשלימה.

וש"נ.

(154) ראה יבמות מו, א"ב. וש"נ.

(155) שם כב, א. וש"נ.

(156) ישעי' מ, ה.

(150) יומא פו, ב.

(151) ואתחנן ו, ה.

(152) שמו"ר רפ"ג.

(153) ראה תו"מ ח"ב ס"ע 37 ואילך.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן הניגון "עסן עסט זיך"].

* * *

לג. דובר לעיל (סי"ב) אודות ניסוך המים, ש"מים" הו"ע שמצד עצמו אין בו טעם, מראה וריח, שזהו דוגמא על ענין הקבלת עול. אמנם, במים גופא יכול להיות גם "מים הרעים", כלשון המשנה במסכת אבות¹⁵⁷: "שמא .. תגלו למקום מים הרעים", והיינו, שכאשר מתנתקים מ"ירושלים", שזוהי דרך ההנהגה של אברהם אבינו ומלכי צדק (שם בן נח), שעל שמם נקראת "ירושלים" (כנ"ל סכ"ו), אזי יכול להיות הענין ד"מים הרעים".

והעצה לזה — מי מעיין, שמטהר בכל שהוא¹⁵⁸, ומי המעיין מטהרים גם את ה"מים הרעים", ועד שמטהרים גם דברים אחרים.

וענינו ברוחניות:

"מים" — קאי על תורה¹⁵⁹, ומעיין — קאי על פנימיות התורה¹⁶⁰ (שהו"ע קב חומטין, כנ"ל סכ"ג).

וטעם הדבר — כי, ענינו של מעיין שהוא מחובר למקור, וענין זה מודגש בפנימיות התורה, שלימודה מוכרח להיות באופן של חיבור למקור — ללמוד דברי הרב, ולא לומר סברות משלו ("אייגענע סברות"), כדאיתא בספרים¹⁶¹ בנוגע לאמירת סברות בפנימיות התורה, שזהו א' מ"א הענינים... (אינני רוצה לומר תיבה זו בפירוש), "אשר יעשה פסל גו' ושם בסתר"¹⁶², והיינו, לפי שבלמוד פנימיות התורה מוכרח להיות החיבור עם המקור.

לד. אמנם, כאשר ההעלם וההסתר הוא גדול כל כך עד שאינו יכול לפעול על עצמו להיות מחובר אל המקור,

— כי, כדי להיות מחובר אל המקור בגילוי, צריך תחילה להתבטל ולסגת ("אָפּטּרעטן") מהמציאות שלו. ובפרט אצל מי שהתנהג כל ימיו ע"פ טעם ודעת, הרי בודאי קשה לו לפעול על עצמו ענין כזה — אזי נותנים לו עצה — שכאשר קשה לו לפעול בעצמו את הענין דמי מעיין, אזי יכול להיות גם מי מקוה.

(160) ראה גם תו"מ ח"ב ע' 120.
 (161) ראה זח"ג קכז, סע"ב ואילך, ובנצו"ז שם אות א. עמק המלך שער עולם התוהו ס"פ סט (מ, סע"ג).
 (162) תבוא כז, טו.

(157) פ"א מ"א.
 (158) רמב"ם הל' מקואות פ"ט ה"ח.
 (159) ראה תענית ז, א. ב"ק יז, א. וש"נ.
 (160) רמב"ם הל' ת"ת פ"ג ה"ט.

וכפי שמצינו באחרונים¹⁶³ שמוכיחים מדברי הרמב"ם שגם מי מקוה כשרים לניסוך המים — שהרי הרמב"ם פוסק שאם נשפכו המים שמילאו מן השילוח לניסוך המים, "ממלא מן הכיור ומנסך"¹⁶⁴, ובמק"א פוסק ש"כל המשלים למי מקוה משלים למי כיור"¹⁶⁵.

לה. והענין בזה:

אודות הענין דטבילה במקוה כותב הרמב"ם¹⁶⁶: "הטבילה מן הטומאות מכלל החוקים הוא .. ואעפ"כ רמז יש בו .. לטהר נפשו מטומאות הנפשות שהן מחשבות האון ודעות הרעות .. והביא נפשו במי הדעת טהור".

ולכאורה אינו מובן¹⁶⁷:

כיון שענין הטבילה הוא להביא נפשו במי הדעת, היינו, שיהי' אצלו ענין ההשגה — היתה הטבילה צריכה להיות בכל אברי הגוף חוץ מן הראש, היינו, להטביל את כל האברים במי הדעת, שהנהגתם תהי' כפי ההשגה, אבל הראש — ענין ההשגה — צריך להשאר במציאותו, ולמה צריך להטביל גם את הראש?

אך הענין הוא, שהטבילה במי הדעת מועילה אך ורק כאשר ע"י מי הדעת נעשה ביטול עצמי שלמעלה מהשגה.

והיינו, דכיון שהוא מלוכש בגוף בשר ודם, וכפתגם הרשב"ץ¹⁶⁸: חכמה עילאה בשק של בשר ועצמות, אזי אם ישאר בהמציאות שלו, ואפילו אם הראש בלבד, הצד "הימני" של הראש, ישאר בהמציאות שלו, לא יכול להיות ענין של טהרה אפילו ברגלים.

ולכן צריכה להיות גם טבילת הראש, היינו, שההשגה תהי' באופן כזה שעל ידה יוכל לפעול ביטול גם בהראש — ע"י השגה עכ"פ, ואז — חוקה חקקתי גזירה גזרתי שנעשה טהור.

לו. וזהו הענין של מי מעין או עכ"פ מקוה:

(167) ראה גם שיחת שמחת ביה"ש תשי"ג סמ"א (תו"מ ח"ז ע' 58). וש"נ.
(168) לקו"ד ח"א קפח, א. וראה שיחת ימים האחרונים דחה"ס תש"ב ס"ג (סה"ש תש"ב ס"ע 7).

(163) ראה שו"ת בנין שלמה חאו"ח ח"א ס"ג. הובא בהמועדים בהלכה (לרש"י זעווין) סוכות ע' קיז.
(164) הל' תמידין ומוספין פ"י ה"י.
(165) הל' ביאת המקדש פ"ה הי"ב.
(166) סוף הל' מקוואות.

לכתחילה נדרש הענין של מי מעיין, היינו, להיות מחובר עם המקור, שזהו"ע ביטול עצמי שלמעלה מהשגה לגמרי;

אבל, כאשר נדמה לו — מצד תוקף ישותו — שהוא מציאות, וטוען שכיון שבשבילו נברא העולם, הרי הוא בבחינת "דבר המעמיד"¹⁶⁹, "חתיכה הראוי' להתכבד" ו"ברי"¹⁷⁰ וכו', שבהם לא חל ענין הביטול¹⁷¹, [בנוגע להדין שברי' אינו בטל — ישנם שתי הסברות¹⁷²: (א) כנגד הברי' אין לך שיעור של ביטול ברוב, בששים וכו', כי, הרוב הוא רק כנגד הכמות, אבל לא כנגד ה"ברי'", (ב) כן היא ההלכה שבברי' לא שייך ביטול.

וכמו כן ישנם ב"ישות" ב' אופנים אלו: (א) אע"פ שלהזולת יש מעלות גדולות יותר, מ"מ, כיון שהכל נברא בשבילו, אין זה נמדד ברוב ומיעוט. (ב) מלכתחילה אינו נכנס לשום חשבונות; הוא "ברי'", ואינו רוצה לשמוע אודות ביטול...],

אזי נותנים לו עצה — מי מקוה — להטביל את עצמו במי הדעת, שהו"ע פנימיות התורה, כלומר: עליו להתפשט מה"לבושים" שלו, ולהכנס ערום כמו שנולד לתוך המקוה, מי הדעת, וע"י מי הדעת יפעל על עצמו ענין של ביטול, לידע שההשגה שלו אינה כלום.

והיינו, שכאשר מתאחד עם פנימיות התורה, "אילנא דחיי"¹⁷³, הרי זה כשר לניסוך המים (אע"פ שהביטול בא מצד השגתו, וקשור עם מציאותו), ונעשה מעמד ומצב ד"אתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום"¹⁷⁴, וממשיכים מניסוך המים על כל השנה, לשנה טובה ומבורכת בגשמיות וברוחניות.

* * *

לז. איתא בגמרא¹⁷⁵ "ראויים כל ישראל לישב בסוכה אחת".

כלומר: אע"פ שבסוכה צריכים להיות דפנות, ומנהגינו (על יסוד מ"ש הרמ"א¹⁷⁶) לעשות ד' דפנות¹⁷⁷, ובהכרח שהסוכה תהי' במדידה,

169) טואו"ח טו"ס תמו. רמ"א יו"ד טו"ס פז. ועוד. וראה אנציק' תלמודית בערכו. וש"נ.
170) חולין ק, א.
171) ראה גם "רשימות" חוברת קכג ע'
172) סוכה כז, ב.
173) זח"ג קכד, ב (ברע"מ). וראה תניא אגה"ק סכ"ו.
174) ואתחנן ד, ד. וראה אבות דר"ג ספל"ד.
175) סוכה כז, ב.
176) אר"ח סתר"ל ס"ה.
177) ספר המנהגים חב"ד ע' 65.

מ"מ, "ראויים כל ישראל לישיב בסוכה אחת", גם כאשר יהיו למעלה מהגבלה, כמ"ש¹⁷⁸ "והי' מספר בני ישראל גו' אשר לא ימד ולא יספר", והיינו, שיהיו ב' הענינים (מדידה ולמעלה ממדידה) ביחד.

וע"ד שמצינו בקדש הקדשים ש"מקום ארון אינו מן המדה"¹⁷⁹, וכן הוא גם בהענין הפנימי והאמיתי דסוכה, שנמשכת מענן הקטורת דיוהכ"פ בקדש הקדשים²⁶ — שאף שיש בה מחיצות, מ"מ, ענינה הוא בלי גבול.

לח. והנה, ידוע שכל הענינים דלעתיד לבוא יש מעין זה גם עכשיו.

ובהקדם מ"ש בספרי¹⁸⁰ שקיום המצוות בזמן הזה הוא באופן של "ציונים"¹⁸¹ בלבד לגבי קיום המצוות לעתיד לבוא, כיון שדוקא לעתיד לבוא יהי' קיום המצוות "כמצות רצונך"¹⁸².

ולכאורה: מה חסר בקיום המצוות שאינם תלויות בארץ, שגם הם אינם אלא "ציונים" בלבד? — ומבואר בחסידות¹⁸³, שזהו לפי שעכשיו המצוות הם בהגבלה, ולעתיד לבוא תהי' ההתקשרות עם בעל הרצון בגילוי, ואז יהיו המצוות בלי גבול.

כלומר: אע"פ שגם לעתיד לבוא יהיו כל פרטי השיעורים שבמצוות, כמו השיעור דתפילין וציצית וכו', מ"מ, יהיו המצוות בלי גבול. וכמו בנוגע לבני ישראל — "והי' מספר בני ישראל גו' אשר לא ימד ולא יספר".

ואעפ"כ נקראים המצוות שבזמן הזה "ציונים" עכ"פ — כיון שהם הכנה ומעין המצוות דלעתיד לבוא.

וכן הוא בנוגע למצות סוכה:

ענינה של מצות סוכה — שמקיפה את כל מציאות האדם לגמרי, מכף רגלו ועד קדקדו, כמו ענין הטבילה.

ובכן: כאשר יהודי אינו מתחשב עם ההגבלות שלו ונכנס כולו בהמקיף דסוכה — הרי זה הכנה ומעין הענין ד"סוכה אחת" כפי שתהי' לעתיד לבוא, שיתגלה בה הבלי גבול ד"רחבה מצותך מאד"¹⁸⁴.

לט. ינגנו עתה הניגון "ממצרים גאלתנו",

(183) ראה תו"ח ר"פ ויחי. המשך וככה

תרל"ז פי"ז ואילך (סה"מ תרל"ז ח"ב ע' תכ ואילך).

(184) תהלים קיט, צו. וראה סה"מ תשי"ב.

ע' 277.

(178) הושע ב, א.

(179) יומא כא, סע"א. וש"נ.

(180) עקב יא, יח. וראה רמב"ן אחרי יח, (ואילך).

כה.

(181) ירמי' לא, כ.

(182) נוסח תפלת המוספין.

ויהי' זה התחלה לצאת מהמיצרים וגבולים של נפש הבהמית, ויהי' גם "צעד" ("אָ שריט") לצאת מהמיצרים וגבולים שנדמה שהם מצד שכל דקדושה, ולצאת גם מהמיצרים וגבולים שאכן באים מצד שכל דקדושה, ולצאת מכל המדידות והגבלות ולעבור למעמד ומצב שלמעלה מחכמה תורה ונבואה — "שאלו להקב"ה", ששם הו"ע עבודת התשובה (כנ"ל ס"ל).

כלומר: אע"פ שנמצאים אמנם לאחרי חודש אלול, ראש השנה, עשרת ימי תשובה, יוהכ"פ, וד' ימים שבין יוהכ"פ לסוכות, שענינם הוא תשובה עילאה¹⁸⁵ — מ"מ, כאשר האדם מתבונן אליבא דנפשי, אזי תופס ("ער כאַפט זיך") שעומד הוא קודם כל העבודה...

ובעמדו בשמחת בית השואבה, שומע ונרגש אצלו שפלוני הוא "חסיד מעיקרו", פלוני הוא "בעל תשובה", ו"אלו ואלו אומרים אשרי מי שלא חטא", ואילו הוא נמצא במעמד ומצב ד"מי שחטא"... ואומרים לו ש"ישוב וימחול לו"¹⁸⁶.

לאחרי כל העבודה דראש השנה עשי"ת ויוהכ"פ, עד לסיומה של תפלת נעילה, שבה מכריז "שמע ישראל", ומכוין למסור נפשו על קידוש השם (כמ"ש במחזורים) — לאחרי כל זה עומד הוא קודם התחלת העבודה, במעמד ומצב ד"מי שחטא"¹⁸⁷...

אלא, שע"י כללות העבודה הנ"ל נעשה אצלו הרגש ש"בשעתא חדא וברגעא חדא" יכול לעשות תשובה¹⁸⁸, שעל ידה יתהפכו הזדונות לזכיות, כי, ע"י התשובה, שענינה יציאה מהגבלות, נרגש אצלו שהקב"ה הוא בעה"ב גם על ה"בור" ו"דות" (כנ"ל סל"ב), וגם שם יכולים לעשות דירה לו ית', ומצד זה יוצא לעבוד עבודתו בשמחה על כל השנה כולה. [ניגנו הניגון "ממצרים גאלתנו". ואח"כ צוה לנגן "ניע זשוריצי כלאַפּציי". ואח"כ "כי בשמחה תצאו"].

טרם צאתו אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א: כן יגיענו למועדים ולרגלים אחרים הבאים לקראתנו לשלום ובשמחה.

185) ראה לקו"ת דרושי ש"ש סו, ג. סז, (187) כ"ק אדמו"ר שליט"א בכה מאד כשדיבר בענין זה (המור"ל).
 186) סוכה נג, רע"א ובפרש"י.
 187) כ"ק אדמו"ר שליט"א בכה מאד כשדיבר בענין זה (המור"ל).
 188) זח"א קכט, סע"א.